

Critical Studies in Texts and Programs of Human Sciences,
Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS)
Quarterly Journal, Vol. 25, No. 4, Winter 2026, 171-196
<https://www.doi.org/10.30465/crtls.2026.53313.2973>

A Critical Analysis on the Book *Social Media and Digital Politics: Networked Reason in an Age of Digital Emotion*

Abdolrahim Rahimi*, Mohammad Reza Karimi**

Mohammad Hossein Larijani***, Zeinab Shirzad****

Abstract

This critical review employs a combined approach of **internal critique** (analysis of theoretical-methodological coherence) and **external critique** (comparative assessment against global literature) to examine Lee and Blevins' (2025) "*Social Media and Digital Politics*". The findings indicate that the book's innovative integration of **Social Network Analysis** and **Critical Theory** offers a profound understanding of the role of digital emotions and mechanisms such as echo chambers in transforming political discourse. However, **key critical outcomes** reveal three major limitations: **a narrow geographical focus** on Western cases, which reduces the generalizability of the findings; **a negative bias** toward social media, overlooking its positive functions in political mobilization; and **a lack of concrete policy recommendations**. Consequently, by situating the work within broader international scholarship, this review proposes greater attention to non-Western contexts, a more balanced analysis of social media's

* Associate Professor, Department of Cultural Management, Faculty of Management, Islamic Azad University, South Tehran Branch, Tehran, Iran, arahimi@iau.ac.ir

** Assistant Professor, Department of Public Administration and Media, Faculty Member of Islamic Azad University, South Tehran Branch, Tehran, Iran, mohammadrezakarimi@iau.ac.ir

*** Ph.D. Candidate of Media Management, Islamic Azad University, South Tehran Branch, Tehran, Iran (Corresponding Author), m.h.larijani.phd@gmail.com

**** Ph.D. Candidate of Media Management, Islamic Azad University, South Tehran Branch, Tehran, Iran, zeynab.sshirzad@gmail.com

Date received: 06/11/2025, Date of acceptance: 12/02/2026

impacts, and the development of actionable guidelines as essential directions for future research and practice.

Keywords: Critical Theory, Digital Emotion, Digital Politics, Echo Chambers, Media Policy, Network Analysis.

Introduction

This critical review focuses on Lee and Blevins' (2025) *"Social Media and Digital Politics"* due to its innovative and timely synthesis of quantitative Social Network Analysis (SNA) and qualitative Critical Theory a methodological integration not yet fully explored in other major works on digital politics. The pervasive influence of social media on political and social discourse is undeniable. Initially hailed as potential democratizing agents, these platforms are now critically scrutinized for fostering polarization, emotional reasoning, and filter bubbles. This book emerges as a pivotal text aiming to bridge the gap between network studies and critical discourse analysis. The review provides a multidimensional assessment, evaluating the book's theoretical and methodological framework, identifying its innovations and strengths, and critically examining its limitations particularly its geographical focus and neglect of social media's positive potentials. The analysis situates the book within the wider scholarly conversation to outline its contribution and areas for future development.

Materials and Method

The analytical approach of this review mirrors the book's own integrative spirit. It employs an internal critique, assessing the coherence of the book's argument and its use of SNA and Critical Theory. Simultaneously, it conducts an external critique by comparing the book's findings with contemporary international research, including studies from the Global South (e.g., Clark & Grecea, 2023). The review systematically analyzes the book's core chapters, which utilize extensive empirical data from various social media platforms to investigate shifts in political discourse structures, the network dynamics of information flow, and the ascendancy of emotion over rational argumentation. This method allows for a balanced evaluation of both the book's groundbreaking insights and its conceptual or contextual oversights.

Discussion and Result

The discussion is structured around the book's main arguments and the critiques they invite. The book's primary strength lies in its successful fusion of SNA—mapping key nodes and closed networks that reinforce biases—and Critical Theory, which unveils underlying power structures and inequalities. This combination provides a nuanced understanding of how social media platforms can undermine democratic deliberation by prioritizing emotional engagement. A key finding of the book is the central role of affect and emotion in driving political discourse online, often at the expense of rational-critical debate, leading to increased polarization.

This review confirms several strengths:

Innovative Multi-Dimensional Approach: The integration of network analysis (quantitative) and critical theory (qualitative) frameworks, employed throughout the work.

Innovation in Analyzing Political Affect: A specific focus on "digital emotion" as a key driving force in politics, supported by numerous case study analyses.

Strong Empirical Documentation with Vast Data: The use of large, multi-platform datasets, which are detailed extensively.

Successful Link Between Theory and Practice: Establishing a direct connection between empirical findings and critical theoretical frameworks, prominently demonstrated in the concluding sections.

Critical Limitations: The analysis also reveals significant shortcomings. These critiques are strengthened by specific references to the book's content:

Negativity Bias: The book predominantly highlights the negative consequences of social media. While its analysis of mechanisms like "echo chambers" and "affective polarization" is deep, the documented positive roles of these platforms in political mobilization and social movements are either absent or relegated to brief mentions, lacking equivalent empirical depth.

Geographical and Cultural Myopia: The analysis is heavily skewed towards Western case studies, which limits the generalizability of its findings. This is evident in the methodological foundation and the selection of data sources and case studies, leading to a neglect of the diverse functionalities and political ecologies of platforms dominant outside the Western world.

Lack of Practical Solutions: While providing deep diagnostic analysis of challenges, the book offers few concrete policy recommendations or practical strategies.

The concluding sections synthesize findings but fail to translate them into a dedicated, actionable framework, leaving a gap between critique and constructive resolution.

The review notes a relative neglect of two key areas:

1. The precise mechanics of algorithmic influence: While algorithms are frequently cited as actors, the book does not delve into the specific engineering choices (e.g., ranking signals, recommender system architectures) that drive the observed outcomes.
2. The complex interplay between traditional and digital media ecosystems: The analysis treats social media as a largely isolated sphere, missing opportunities to examine how agendas and frames cycle between broadcast news, print journalism, and digital platforms.

Conclusion

" *Social Media and Digital Politics*" stands as a seminal work for its innovative fusion of network analysis and critical theory, offering a profound diagnosis of emotional drivers in digital politics. However, its analytical value is constrained by a pessimistic Western-centric lens and a lack of actionable solutions. Thus, the book's primary legacy is to serve as a crucial foundation for future research that must expand its geographical scope, demystify algorithmic governance, and translate critical insights into concrete policy frameworks for a healthier digital public sphere

Policy Recommendations:

Establish Algorithmic Governance Frameworks: Governments and regulatory bodies should mandate transparency and accountability for platform algorithms, including requirements for independent audits and public disclosure of societal impacts for core algorithms

Invest in Critical Digital Literacy: Educational policymakers should design and implement mandatory curricula from school through university to strengthen critical thinking skills, source evaluation, and understanding of digital media mechanisms.

Support Non-Profit and Public Alternatives: Creating and strengthening digital public media platforms with independent funding models can foster spaces for quality discourse less driven by commercial emotional triggers

Future research should employ comparative cross-cultural methodologies to empirically test the efficacy of different platform governance and algorithm design models in diverse political contexts to provide context-aware and effective solutions.

Bibliography

- Lee, J. J., & Blevins, J. L. (2025). *Social media and digital politics: Networked reason in an age of digital emotion*. Routledge.
- Castells, M. (2012). *Networks of outrage and hope: Social movements in the Internet age*. Polity Press.
- Habermas, J. (1989). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society* (T. Burger & F. Lawrence, Trans.). MIT Press.
- Barberá, P. (2015). How social media reduces mass political polarization. Evidence from Germany, Spain, and the U.S. *American Political Science Review*, 109(1), 115–132.
- Papacharissi, Z. (2015). *Affective publics: Sentiment, technology, and politics*. Oxford University Press.
- Sunstein, C. R. (2018). *#Republic: Divided democracy in the age of social media*. Princeton University Press.
- Clark, M. D., & Grecea, V. (2023). Networked solidarity: How social media shapes contemporary activism in the Global South. *Information, Communication & Society*, 26(5), 1020–1037.
- Mihailidis, P., & Viotty, S. (2017). Spreadable spectacle in digital culture: Civic expression, fake news, and the role of media literacies in “post-fact” society. *American Behavioral Scientist*, 61(4), 441–454.
- Gillespie, T. (2018). *Custodians of the Internet: Platforms, content moderation, and the hidden decisions that shape social media*. Yale University Press.

تحلیلی انتقادی از کتاب رسانه‌های اجتماعی و سیاست دیجیتال: عقلانیت شبکه‌ای در عصر احساسات دیجیتال^۱

عبدالرحیم رحیمی*

محمد رضا کریمی**، محمد حسین لریجانی***، زینب شیرزاد****

چکیده

این بررسی انتقادی جامع، اثر مهم رسانه‌های اجتماعی و سیاست دیجیتال: عقلانیت شبکه‌ای در عصر احساسات دیجیتال نوشته لی و بلوینز (۲۰۲۵) را مورد تحلیل قرار می‌دهد. این کتاب با تلفیق «تحلیل شبکه‌های اجتماعی» و «نظریه انتقادی» برای تشریح تعامل پیچیده بین پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی و سیاست دیجیتال معاصر، نقش مهمی در این حوزه ایفا می‌کند. این اثر به کاوش در دگرگونی گفتمان سیاسی می‌پردازد و بر مفاهیمی مانند عقلانیت شبکه‌ای، احساس دیجیتال، اتاق‌های پژواک و سیاست الگوریتمی تمرکز دارد. این نقد با رویکردی دوگانه، شامل نقد درونی (ارزیابی انسجام نظری و روش‌شناختی کتاب) و نقد بیرونی (مقایسه یافته‌های آن با پژوهش‌های معاصر از جمله مطالعات جهان جنوب)، انجام شده است. اگرچه این کتاب به خاطر چارچوب نظری نوآورانه، دقت روش‌شناختی و تحلیل عمیق نقش احساسات مورد تحسین قرار گرفته است، اما یافته انتقادی کلیدی نشان می‌دهد که تمرکز عمده بر زمینه‌های غربی، نگاه عمدتاً

* دانشیار گروه مدیریت فرهنگی، دانشکده مدیریت دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب، تهران، ایران،
arahimi@iau.ac.ir

** استادیار گروه مدیریت دولتی و رسانه، عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب، تهران،
mohammadrezakarimi@iau.ac.ir، ایران،

*** دانشجوی دکتری مدیریت رسانه، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب، تهران، ایران (نویسنده
مسئول)،
m.h.larjani.phd@gmail.com

**** دانشجوی دکتری مدیریت رسانه، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب، تهران، ایران،
zeynab.sshirzad@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۱۵، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۲۳

بدینانه به تأثیر رسانه‌های اجتماعی و فقدان پیشنهادات سیاستی مشخص، از محدودیت‌های اصلی آن محسوب می‌شوند. این بررسی، کتاب را در بستر گسترده‌تر ادبیات بین‌المللی قرار می‌دهد، نقاط قوت و محدودیت‌های آن را برجسته ساخته و مسیرهای پژوهشی آینده و پیامدهای عملی برای سیاست‌گذاری و مشارکت مدنی را پیشنهاد می‌کند.

کلیدواژه‌ها: سیاست دیجیتال، تحلیل شبکه، نظریه انتقادی، اتاق‌های پژواک، احساس دیجیتال، سیاست‌گذاری رسانه‌ای.

۱. مقدمه

در عصر حاضر، رسانه‌های اجتماعی به بسترهای مسلط شکل‌دهی به گفتمان‌های سیاسی و اجتماعی تبدیل شده‌اند. با این حال، ماهیت تأثیر این پلتفرم‌ها بر کیفیت استدلال عقلانی، سلامت گفتمان عمومی، و سرنوشت فرآیندهای دموکراتیک به یکی از پرسش‌های مناقشه‌برانگیز و ضروری در مطالعات رسانه و سیاست تبدیل شده است. شکاف میان تصور اولیه از رسانه‌های اجتماعی به عنوان «عامل دموکراسی‌سازی» و واقعیت فعلی تشدید «قطبی‌سازی» و «احساس‌زدگی» سیاست، مسئله‌ای است که نیازمند واکاوی علمی و عمیق است. بنابراین، نقد و ارزیابی کتاب‌هایی که مدعی ارائه تحلیلی نوین از این مسئله هستند، یک ضرورت علمی محسوب می‌شود.

در این میان، کتاب *رسانه‌های اجتماعی و سیاست دیجیتال: عقلانیت شبکه‌ای در عصر احساسات دیجیتال* اثر لی و بلوینز (۲۰۲۵) به دلیل چند ویژگی کلیدی به عنوان متن محوری این نقد انتخاب شده است: نخست، رویکرد تلفیقی بی‌سابقه آن در پیوند دادن تحلیل شبکه‌ای کمی (SNA) و نظریه انتقادی کیفی، که شکاف روش‌شناختی موجود در ادبیات را هدف گرفته است. دوم، تمرکز جسورانه آن بر مفهوم احساس دیجیتال به عنوان نیروی محرکه اصلی، که تحلیلی نو از پویایی‌های عاطفی در سیاست ارائه می‌دهد. با این حال، این اثر با وجود نوآوری‌هایش، از سه خلأ عمده رنج می‌برد که ضرورت نقد حاضر را در بافت علمی فارسی/بین‌المللی توجیه می‌کند: (۱) محدودیت جغرافیایی شدید به نمونه‌های غربی، (۲) سوگیری منفی نظام‌مند و غفلت از کارکردهای مثبت رسانه‌های اجتماعی، و (۳) شکاف میان تشخیص و درمان، یعنی ناتوانی در تبدیل تحلیل انتقادی به

راهکارهای سیاستی عملی. نقد حاضر با هدف پرکردن این خلأها و قراردادن اثر در یک گفت‌وگوی علمی گسترده‌تر طراحی شده است.

این مقاله با ارائه تحلیلی چندبُعدی که همزمان به ابعاد روش‌شناختی، نظری و کاربردی کتاب می‌پردازد، از چند منظر نوآورانه است. نوآوری اصلی آن در تلفیق نقد درونی (ارزیابی انسجام درونی کتاب) با نقد بیرونی (مقایسه سیستماتیک یافته‌های کتاب با پژوهش‌های معاصر از جمله مطالعات جهان جنوب) است. این رویکرد دوگانه، امکان ارزیابی متوازن‌تری فراهم می‌آورد و از یکسونگری می‌پرهیزد. افزون بر این، مقاله با تأکید ویژه بر جنبه‌های مغفول مانده در کتاب مانند نقش رسانه‌های اجتماعی در بسیج مثبت و لزوم توجه به تنوع فرهنگی و جغرافیایی و با پیوند دادن نقد به حوزه سیاست‌گذاری عملی و ارائه توصیه‌های مشخص، گامی فراتر از مرورهای صرفاً توصیفی برمی‌دارد. بنابراین، ارزش افزوده این نقد، نه تنها در ارزیابی دقیق یک اثر مهم، بلکه در گسترش چارچوب تحلیلی آن، اصلاح سوگیری‌هایش، و هموار کردن مسیری برای پژوهش و عمل آینده‌مند و زمینه‌آگاه است.

با توجه به خلأهای شناسایی شده در ادبیات و در خود اثر مورد نقد، اهداف این مقاله به شرح زیر است:

۱. هدف تحلیلی-انتقادی: انجام یک ارزیابی چندوجهی از کتاب با تمرکز بر انسجام نظری-روش‌شناختی آن، شناسایی نقاط قوت نوآورانه و تشریح محدودیت‌های بنیادین آن (به ویژه غرب‌محوری و کمبود راهکار).

۲. هدف زمینه‌ای-توسعه‌ای: قراردادن کتاب در بستر گسترده‌تر پژوهش‌های بین‌المللی و نشان‌دادن جایگاه آن در ادبیات موجود، و همزمان، پرکردن خلأهای آن با وارد کردن چشم‌اندازهای جهانی و مطالعات موردی غیرغربی

۳. هدف کاربردی-سیاستی: استخراج پیامدهای عملی از نقد و ارائه راهنمایی‌های مشخص برای سیاست‌گذاری، طراحی پلتفرم و پژوهش‌های آینده به منظور تقویت گفتمان دموکراتیک در فضای دیجیتال.

با توجه به اهمیت روزافزون درک پیچیدگی‌های سیاست دیجیتال، این نقد جامع می‌کوشد تا با تحقق اهداف فوق، نه تنها به درک بهتر کتاب کمک کند، بلکه با نمایان

ساختن زوایای پنهان و زمینه‌های بهبود، به غنای ادبیات علمی و هدایت پژوهش‌های آتی در این حوزه حیاتی یاری رساند.

۲. معرفی کتاب

کتاب *رسانه‌های اجتماعی و سیاست دیجیتال: عقلانیت شبکه‌ای در عصر احساسات دیجیتال* اثر مشترک لی و بلیوینز، یکی از آثار پیشگام در حوزه مطالعات رسانه‌های اجتماعی و سیاست دیجیتال محسوب می‌شود. این کتاب با ارائه چارچوب نظری نوآورانه‌ای به بررسی تأثیرات پیچیده رسانه‌های اجتماعی بر گفتمان سیاسی و فرآیندهای دموکراتیک می‌پردازد. نویسندگان با تلفیق «تحلیل شبکه‌های اجتماعی» (SNA) و «نظریه انتقادی»، رویکردی چندبعدی برای تحلیل فضای دیجیتال ارائه می‌دهند. کتاب از داده‌های وسیعی از پلتفرم‌های اجتماعی مختلف بهره می‌برد و به بررسی نمونه‌های متعددی از بحث‌های سیاسی در فضای مجازی می‌پردازد. مفاهیم محوری چون عقلانیت شبکه‌ای و بررسی چگونگی تغییر مفهوم عقلانیت در شبکه‌های اجتماعی، احساس دیجیتال و تحلیل نقش هیجان‌ات و عواطف در شکل‌دهی به گفتمان سیاسی، سیاست‌های الگوریتمی و تأثیر الگوریتم‌ها در هدایت و شکل‌دهی به محتوای سیاسی در این کتاب مورد بررسی قرار می‌گیرد. از نقاط قوت کتاب می‌توان به ارائه چارچوب نظری نوآورانه آن و تلفیق موفق روش‌های کمی و کیفی، تحلیل عمیق نقش احساسات در سیاست دیجیتال و مستندسازی گسترده با داده‌های تجربی را نام برد. اهداف این کتاب تبیین تغییرات گفتمان سیاسی در عصر دیجیتال، تحلیل نقش رسانه‌های اجتماعی در شکل‌دهی به عقلانیت سیاسی، بررسی تأثیر الگوریتم‌ها و پلتفرم‌ها بر فرآیندهای دموکراتیک و ارائه راهکار برای بهبود کیفیت گفتمان سیاسی دیجیتال می‌باشد. کتاب شامل سه بخش اصلی می‌باشد. بخش اول به تعریف پارادایم جدید حاکم بر فضای سیاسی دیجیتال می‌پردازد. نویسندگان استدلال می‌کنند که با ظهور پلتفرم‌های شبکه‌ای، «عقلانیت ارتباطی» کلاسیک جای خود را به منطق جدیدی داده است که در آن احساس دیجیتال به عنوان نیرویی که هم توسط فناوری شکل می‌گیرد و هم شکل می‌دهد نقش محوری ایفا می‌کند. این بخش مسئله تحقیق را به صورتی نوین صورتبندی کرده و چارچوب تحلیلی ترکیبی کتاب (آمیختگی تحلیل شبکه اجتماعی و نظریه انتقادی) را معرفی و توجیه می‌نماید. هدف این بخش، اثبات این گزاره است که برای درک سیاست معاصر، باید «احساس» را به عنوان یک زیرساخت ارتباطی و

قدرتمند جدی گرفت. بخش دوم قلب تپنده کتاب است، جایی که چارچوب نظری بخش اول در مواجهه با داده‌های گسترده و عینی آزمون می‌شود. تمرکز این بخش بر آشکارسازی مکانیسم‌های عملیاتی است که از طریق آنها پلتفرم‌ها (با الگوریتم‌ها و طراحی‌شان) و کاربران (با تعاملاتشان) با همکاری هم فضاهایی را تولید می‌کنند که هیجانات به ویژه هیجانات منفی مانند خشم به‌عنوان ارز اصلی تبادل و عاملی برای شکل‌دهی به شبکه‌های اجتماعی و گفتمان سیاسی عمل می‌کنند. نویسندگان با بررسی موارد عینی مانند کمپین‌های انتخاباتی و جنبش‌های اجتماعی، نشان می‌دهند چگونه «اتاق‌های پژواک» شکل می‌گیرند، اطلاعات چگونه در شبکه‌های عاطفی جریان می‌یابند و «عقلانیت شبکه‌ای» در عمل چگونه به قطبی‌سازی و احساس‌مداری می‌انجامد. قدرت اصلی کتاب در داده‌پردازی و تحلیل تجربی این بخش نمود می‌یابد. بخش سوم به تفسیر یافته‌های بخش تجربی و بحث درباره تبعات گسترده‌تر آنها برای جامعه، دموکراسی و حکمرانی اختصاص دارد. نویسندگان در اینجا نقش پلتفرم‌ها را به‌عنوان نهادهای سیاسی نوظهور و قدرتمند مورد تأکید قرار داده و ناکارآمدی چارچوب‌های سنتی حکمرانی رسانه‌ای برای مواجهه با آنها را نقد می‌کنند. بحث مرکزی حول کمبود شفافیت، مسئولیت‌پذیری و معیارهای دموکراتیک در طراحی و عملکرد پلتفرم‌ها می‌باشد.

پژوهشگران حوزه رسانه و ارتباطات و دانشجویان مطالعات رسانه و علوم سیاسی، سیاست‌گذاران و فعالان حوزه حکمرانی فضای مجازی و تحلیلگران رسانه‌های اجتماعی جامعه هدف این کتاب می‌باشند. این کتاب با پر کردن شکاف میان مطالعات کمی شبکه‌های اجتماعی و تحلیل‌های کیفی گفتمان سیاسی، سهم مهم و ارزشمندی به حوزه مطالعات رسانه‌های اجتماعی ارائه می‌دهد. رویکرد بین‌رشته‌ای کتاب آن را به منبعی ارزشمند برای محققان حوزه‌های مختلف تبدیل کرده است. کتاب *رسانه‌های اجتماعی و سیاست دیجیتال* با رویکردی نوآورانه و تحلیل‌های عمیق، درک ما را از پیچیدگی‌های سیاست در عصر دیجیتال عمق می‌بخشد. این اثر نه تنها برای جامعه آکادمیک، بلکه برای تمامی علاقه‌مندان به فهم تحولات سیاسی معاصر منبعی غنی و الهام‌بخش محسوب می‌شود. تحلیل حاضر صرفاً به بازتاب این ساختار یا محتوای کتاب محدود نمی‌شود، بلکه با نقشه‌برداری از شکاف‌های درونی آن (مانند عدم توازن در انتخاب موارد مطالعه و غفلت از پیامدهای مثبت) و سنجش ادعاهای آن در برابر پژوهش‌های معاصر در حوزه‌های مغفول، می‌کوشد جایگاه واقعی این اثر را در نقشه گسترده‌تر دانش تعیین کند.

۳. چارچوب نظری

مفاهیم کلیدی مقاله به شرح ذیل می باشد:

عقلانیت شبکه‌ای: این مفهوم به تغییر شکل فرآیند عقلانیت در فضای عمومی تحت تأثیر منطق و ساختار شبکه‌های دیجیتال اشاره دارد. برخلاف عقلانیت ارتباطی هابرماسی که بر استدلال عاری از سلطه تأکید داشت، عقلانیت شبکه‌ای به صورت جمعی، توزیع‌شده و عمیقاً درگیر با محرک‌های عاطفی و الگوریتمی شکل می‌گیرد که تعامل و توجه را در پلتفرم‌ها هدایت می‌کنند (لی و بلوینز، ۲۰۲۵، با تکیه بر چارچوب کاستلز، ۲۰۱۲، در مورد جامعه شبکه‌ای).

احساس دیجیتال: احساس دیجیتال به عواطف و هیجان‌اتی اطلاق می‌شود که در بستر پلتفرم‌های دیجیتال تولید، گردش و تقویت می‌شوند. این احساسات صرفاً بازنمایی حالات درونی نیستند، بلکه نیروهای اجتماعی و سیاسی مؤثری هستند که توسط طراحی فنی پلتفرم‌ها (دکمه‌های لایک، الگوریتم‌های ویرال شدن) شکل می‌گیرند و به نوبه خود بر گفت‌وگو و کنش جمعی تأثیر می‌گذارند (پاپاچاریسی، ۲۰۱۵؛ لی و بلوینز، ۲۰۲۵).

اتاق پژواک: اتاق پژواک به فضای اجتماعی-اطلاعاتی‌ای اشاره دارد که در آن افراد عمدتاً در معرض دیدگاه‌ها، اطلاعات و عقایدی قرار می‌گیرند که با باورهای از پیش موجودشان هم‌خوانی و تأیید دارند. این پدیده، که اغلب توسط الگوریتم‌های شخصی‌سازی شده پلتفرم‌ها تقویت می‌شود، می‌تواند به تقویت تعصبات، قطبی‌سازی گروهی و محدودشدن مواجهه با دیدگاه‌های مخالف منجر شود (سانستین، ۲۰۱۸؛ با ارجاع به تحلیل‌های شبکه‌ای لی و بلوینز، ۲۰۲۵).

سیاست الگوریتمی: سیاست الگوریتمی به شیوه‌هایی اشاره دارد که در آن الگوریتم‌های رایانه‌ای به ویژه آنهایی که توسط پلتفرم‌های رسانه اجتماعی بزرگ به کار گرفته می‌شوند به طور فزاینده‌ای در تعیین دسترسی به اطلاعات، شکل‌دهی به گفت‌وگو عمومی، تعدیل محتوا و در نتیجه، اعمال نفوذ بر فرآیندهای سیاسی و نتایج آن نقش ایفا می‌کنند. این مفهوم بر نقش فعال فناوری نه به عنوان ابزاری خنثی، بلکه به عنوان کنشگری سیاسی با قضاوت‌ها و سوگیری‌های درونی شده تأکید می‌ورزد (گیلیسپی، ۲۰۱۸؛ و تحلیل‌های موردی لی و بلوینز، ۲۰۲۵).

۴. روش نقد

این نقد بر پایه یک چارچوب دوگانه و پیوسته، شامل نقد درونی و نقد بیرونی، استوار است. این رویکرد امکان ارزیابی جامعی از کتاب را فراهم می‌آورد که هم بر انسجام درونی اثر و هم بر جایگاه آن در گفتمان علمی گسترده‌تر متمرکز است.

در نقد درونی هدف ارزیابی انسجام منطقی، اعتبار استدلال، و دقت روش‌شناختی کتاب در چارچوب اهداف خود آن است. آیا شواهد تجربی ارائه‌شده (داده‌های شبکه‌ای، تحلیل موردی) به طور موجهی از ادعاهای نظری کتاب (مانند اولویت هیجان‌ات بر عقلانیت) پشتیبانی می‌کنند؟ آیا روش ترکیبی SNA و تحلیل گفتمان به طور مؤثری اجرا شده است؟ آیا مفاهیم کلیدی مانند «عقلانیت شبکه‌ای» و «احساس دیجیتال» به اندازه کافی بسط یافته و به دانش موجود افزوده‌ای مشخص می‌افزایند؟ آیا پیوند نظریه و عمل موفقیت‌آمیز است؟

هدف از نقد بیرونی، قراردادن کتاب در بستر پژوهش‌های معاصر بین‌المللی و سنجش آن با معیارهای خارج از متن است. تحلیل کتاب تقریباً منحصرراً بر داده‌های پلتفرم‌های اصلی غربی X، فیسبوک، ردیت و رویدادهای سیاسی ایالات متحده و اروپا استوار است. این انتخاب، دامنه تعمیم‌پذیری یافته‌های کتاب را به شدت محدود می‌کند، زیرا پویایی‌های سیاسی، پلتفرم‌های غالب، و بافت‌های فرهنگی رسانه‌ای در مناطق دیگر جهان (مانند نقش ویجت در چین یا تلگرام در خاورمیانه) به کلی متفاوت است. کتاب فاقد یک چارچوب تطبیقی قوی است که بتواند ادعاهای خود درباره «الگوهای شبکه‌ای» جهانی را بیازماید. مقایسه‌های انجام‌شده عمدتاً در درون جهان غرب باقی می‌ماند. خود نویسندگان نیز به چالش دسترسی به داده‌های کامل و شفاف از پلتفرم‌ها اذعان دارند. این محدودیت، امکان تحلیل عمیق «جعبه سیاه» الگوریتمی و تعاملات خصوصی‌تر را کاهش می‌دهد. میزان کاربردی بودن یافته‌ها و امکان تبدیل آنها به راهبردها و توصیه‌های عملی برای سیاست‌گذاران، طراحان پلتفرم و کنشگران جامعه مدنی نیز مورد بررسی قرار می‌گیرد. نقد بررسی می‌کند که آیا کتاب از مرحله تشخیص مسئله فراتر رفته و به ارائه راه‌حل‌های عملی، حتی در قالب چارچوب‌های سیاستی آزمایشی، نزدیک شده است یا خیر. با تلفیق این دو سطح نقد، این مقاله نه تنها به ارزیابی دستاوردهای کتاب در چارچوب خودش می‌پردازد، بلکه با نمایان‌ساختن شکاف‌های بین ادعاهای کتاب و واقعیت پیچیده‌تر جهان

چندقطبی، و همچنین فاصله بین تحلیل انتقادی و عمل مؤثر، به غنای گفتمان علمی در این حوزه کمک می‌کند.

کتاب بر دو پایه نظری و روش‌شناسی کلیدی استوار است: نخست، تحلیل شبکه‌های اجتماعی (Social Network Analysis) به عنوان ابزاری کمی و کیفی برای بررسی روابط و تعاملات میان کاربران و محتوای سیاسی؛ دوم، رویکرد نظریه انتقادی که تمرکز بر تحلیل ساختارهای قدرت و نابرابری‌های موجود در فرآیندهای ارتباطی دارد. تلفیق این دو رویکرد، امکان فهمی چندبعدی از تأثیرات رسانه‌های اجتماعی فراهم می‌آورد.

۱.۴ تحلیل شبکه‌های اجتماعی

نویسندگان با بهره‌گیری از تحلیل شبکه‌های اجتماعی، ساختارهای گفتمانی و جریان اطلاعات در رسانه‌های دیجیتال را تحلیل می‌کنند. این روش امکان شناسایی گره‌های مرکزی، شبکه‌های بسته و باز، و مسیرهای ارتباطی میان کاربران را فراهم می‌آورد. تحلیل کمی داده‌های شبکه‌های اجتماعی کمک می‌کند تا نقش بازیگران کلیدی و میزان نفوذ احساسات و استدلال در این شبکه‌ها شفاف شود. با این حال، نقش تعیین‌کننده الگوریتم‌های پلتفرم در شکل‌دهی به همین ساختارهای شبکه‌ای، در تحلیل کتاب به اندازه کافی عمق نیافته است. به عنوان مثال، مکانیسم دقیقی که طبق آن الگوریتم‌های توصیه‌گر با اولویت‌دهی به محتوای هیجانی و تعاملی برای افزایش زمان حضور کاربر به طور نظام‌مند به تقویت گره‌های مرکزی عاطفی، بستن شبکه‌ها حول این گره‌ها و در نهایت بازتولید قطبی‌سازی کمک می‌کنند، کمتر مورد کاوش قرار گرفته است. این غفلت، شکافی مهم در تبیین علی پدیده‌های توصیف‌شده به‌جای می‌گذارد.

۲.۴ نظریه انتقادی و تحلیل احساسات

نظریه انتقادی به عنوان چارچوبی برای نقد فرآیندهای قدرت، نابرابری و محدودیت‌های عقلانیت در گفتمان مدنی به کار رفته است. نویسندگان با اتکا به این چارچوب و با استناد به فرمول‌بندی هابرماس (۱۹۸۹) از افول عقلانیت ارتباطی، استدلال می‌کنند که رسانه‌های اجتماعی، به جای تقویت گفتگوی عقلانی، فضای سیاسی را به عرصه‌ای برای گسترش احساسات، هیجان‌ها و قطبی‌سازی تبدیل کرده‌اند. آنها این فرضیه را مطرح می‌سازند که منطق عاطفی پلتفرم‌ها (که توسط پژوهش‌هایی مانند پاپاچاریسی، ۲۰۱۵، برجسته شده) به

تحلیلی انتقادی از کتاب رسانه‌های ... (عبدالرحیم رحیمی و دیگران) ۱۸۵

طور سیستماتیک بر منطق استدلال عقلانی غلبه می‌یابد و این امر تهدیدی برای فرآیندهای دموکراتیک محسوب می‌شود. با این حال، این استدلال نیازمند شواهد تجربی گسترده‌تر و مقایسه‌ای است تا نشان دهد آیا این «جابجایی» یک قاعده عمومی است یا پیامدی خاص در بافت‌های رسانه‌ای و سیاسی مشخص.

این دو رویکرد، به همراه تحلیل محتوا و داده‌های گسترده، بستر لازم برای درک جامع تأثیرات رسانه‌های اجتماعی بر سیاست و دموکراسی دیجیتال را فراهم می‌کنند.

۵. تحلیل بخش‌های کلیدی کتاب

۱.۵ مبانی نظری و اجتماعی

این بخش به زمینه‌سازی تاریخی، نظری و اجتماعی مسئله‌ای می‌پردازد که کتاب قصد بررسی آن را دارد. تمرکز اصلی بر تشریح این ایده است که ظهور پلتفرم‌های شبکه‌ای اجتماعی، یک تحول پارادایمی در سرشت گفتمان سیاسی و اجتماعی ایجاد کرده است. در این بخش، نویسندگان افول مدل کلاسیک «حوزه عمومی عقلانی» (بر اساس نظریه هابرماس) را در مواجهه با منطق جدید پلتفرم‌ها تحلیل می‌کنند. مفهوم محوری احساس دیجیتال را به عنوان نیروی اجتماعی-تکنولوژیک جدیدی که جایگزین یا دگرگون‌کننده «عقلانیت ارتباطی» سنتی شده است، معرفی و نظریه‌پردازی می‌کنند. چارچوب روش‌شناختی ترکیبی خود (ترکیب تحلیل شبکه اجتماعی و تحلیل گفتمان انتقادی) را برای مطالعه این پدیده جدید ارائه و توجیه می‌کنند. این بخش پرسش اصلی، مفاهیم کلیدی و ابزار تحلیل کتاب را تعریف می‌کند. موفقیت کلی کتاب در گرو آن است که خواننده، گزاره‌های بنیادین مطرح‌شده در این بخش (مانند اولویت یافتن احساس دیجیتال) را بپذیرد. نقد وارد بر این بخش می‌تواند بر تقلیل‌گرایی دوگانه‌ساز آن (عقل در مقابل احساس) و همچنین غرب‌محور بودن چارچوب نظری (تکیه بر هابرماس و نظریه‌های غربی بدون توجه کافی به سنت‌های فکری دیگر) متمرکز باشد.

۲.۵ بینش‌های شبکه‌ای

این بخش، جان تحلیلی و تجربی کتاب است. نویسندگان در اینجا چارچوب نظری بخش اول را با استفاده از داده‌های کمی و کیفی گسترده از پلتفرم‌های اجتماعی به آزمون می‌گذارند و مکانیزم‌های عینی پدیده‌های توصیف‌شده را آشکار می‌سازند در این بخش،

نویسندگان با استفاده از تحلیل شبکه اجتماعی (SNA)، ساختار روابط و جریان اطلاعات در شبکه‌هایی را که حول محور هیجانات سیاسی (مانند خشم) شکل می‌گیرند، ترسیم و تحلیل می‌کنند. مطالعات موردی عمیق (عمدتاً از کمپین‌های انتخاباتی در ایالات متحده و اروپا) را ارائه می‌دهند تا نشان دهند چگونه الگوریتم‌ها و استراتژی‌های بازیگران سیاسی، هیجانات را تقویت و گفتمان را قطبی می‌کنند. پدیده‌هایی مانند اتاق‌های پژواک و حباب‌های فیلتر را نه به عنوان استعاره، بلکه به عنوان ساختارهای شبکه‌ای قابل اندازه‌گیری بررسی می‌کنند. این بخش شواهد و مدارک لازم برای حمایت از ادعاهای بخش اول را فراهم می‌آورد. قدرت اصلی کتاب در تحلیل‌های نوآورانه و داده‌محور این بخش نهفته است. نقد اصلی به این بخش، معطوف به محدودیت فاحش نمونه‌های مورد مطالعه (غرب‌محوری) و مسئله علیت است. آیا داده‌ها واقعاً ثابت می‌کنند که الگوریتم‌ها سبب این پدیده‌ها هستند یا صرفاً آنها را بازتاب می‌دهند؟

۳.۵ سیاست جدید شبکه‌ای شده

این بخش به تفسیر، جمع‌بندی و ترسیم پیامدها می‌پردازد. نویسندگان یافته‌های تجربی بخش دوم را گرفته و پیامدهای آن را برای دموکراسی، حکمرانی و آینده سیاست بررسی می‌کنند. در این بخش، نویسندگان نقش پلتفرم‌ها را به عنوان بازیگران سیاسی نوظهور و قدرتمند برجسته می‌سازند که نیازمند بازاندیشی در مدل‌های سنتی حکمرانی و تنظیم مقررات هستند. بر کمبود شفافیت، مسئولیت‌پذیری و معیارهای دموکراتیک در طراحی و عملکرد پلتفرم‌ها تأکید می‌ورزند. محدودیت‌های پژوهش خود را برمی‌شمارند و مسیرهایی را برای تحقیقات آینده پیشنهاد می‌کنند. به طور کلی به این پرسش می‌پردازند که چگونه می‌توان در عصر «سیاست شبکه‌ای شده»، فضای عمومی دیجیتال را به سوی سلامت بیشتر هدایت کرد. این بخش، هدف نهایی و کاربردی کتاب را نشان می‌دهد. فقط تشخیص بیماری نیست، بلکه آغاز گفت‌وگو درباره درمان است. اصلی‌ترین نقد به این بخش، فاصله زیاد بین تشخیص عمیق مشکلات و ارائه راهکارهای عملی و مشخص است. کتاب در شناسایی چالش‌ها قوی است، اما در ارائه پیشنهادها سیاستی دقیق، قابل اجرا و متناسب با بافت‌های مختلف حکمرانی، ضعف نشان می‌دهد.

۶. نقاط قوت کتاب

کتاب *رسانه‌های اجتماعی و سیاست دیجیتال* با حرکت فراتر از رویکردهای متعارف، نقاط قوت خود را نه در فهرستی از محاسن، بلکه در اجرای عملی و دستاوردهای تحلیلی یک چارچوب نوآورانه به نمایش می‌گذارد.

۱.۶ رویکرد چندبُعدی و تلفیقی: گذر از شکاف روش‌شناختی

قوت اصلی کتاب در تلفیق عملی و نه صرفاً نظری، دو روش تحلیل شبکه اجتماعی (SNA) و نظریه انتقادی است. این تلفیق به‌صورتی مؤثر در تحلیل موردی مانند «آناتومی اتاق‌های پژواک» اجرا شده است. نویسندگان ابتدا با تحلیل کمی شبکه، خوشه‌های متراکم کاربران حول محور هیجان «خشم» را شناسایی می‌کنند. سپس، با تغییر به تحلیل گفتمان انتقادی، محتوای تولیدشده در این خوشه‌ها را بررسی کرده و نشان می‌دهند چگونه زبان، استعاره‌ها و قاب‌بندی‌های عاطفی خاص، نه تنها بازتاب احساسات هستند، بلکه خود عاملی برای انسجام و بسته‌تر شدن ساختار شبکه محسوب می‌شوند. این پیوند، امکان درک همزمان از «ساختار» (شبکه) و «معنا» (گفتمان) را فراهم می‌آورد.

۲.۶ نوآوری در تحلیل احساسات سیاسی: عینیت‌بخشیدن به یک مفهوم کلیدی

تمرکز کتاب بر «احساس دیجیتال» صرفاً یک ادعای نظری باقی نمانده، بلکه به یک متغیر تحلیل‌پذیر تبدیل شده است. نویسندگان در فصول تحلیلی خود، احساسات را به‌طور عینی در داده‌ها ردیابی و اندازه‌گیری می‌کنند. برای نمونه، در تحلیل انتخابات ۲۰۲۴، آنها با استفاده از الگوریتم‌های تشخیص عاطفه در متن و ردیابی هشتک‌های هیجانی، به‌صورت کمی نشان می‌دهند که چگونه حجم و نرخ انتشار محتوای دارای بار عاطفی منفی (به‌ویژه خشم) در روزهای اوج مناظرات انتخاباتی به شکل معناداری افزایش یافته و الگوی تعاملات شبکه را دگرگون می‌سازد. این رویکرد، بحث انتزاعی درباره نقش احساسات را به پژوهشی مبتنی بر شواهد ملموس تبدیل می‌کند.

۳.۶ مستند بودن و استفاده از داده‌های گسترده: ساخت استدلال کلان بر شواهد خرد

اعتبار استدلال کتاب از انباشت نظام‌مند شواهد تجربی ریزمقیاس ناشی می‌شود. نویسندگان ادعاهای کلان خود را نه با کلی‌گویی، بلکه با ارائه انبوهی از داده‌های کمی و کیفی مستند می‌سازند. به عنوان مثال، استدلال مربوط به «اولویت الگوریتمیک محتوای هیجانی» با مقایسه آماری مکرر «نرخ تعامل» (میانگین لایک، بازنشر و پاسخ) برای هزاران پست دارای بار هیجانی بالا در مقابل پست‌های تحلیلی یا خنثی پشتیبانی می‌شود. این تکرار الگو در مجموعه داده‌های مختلف (مربوط به رویدادهای گوناگون)، پایه‌ای مستحکم برای تعمیم‌دهی و نتیجه‌گیری کتاب فراهم می‌کند.

۴.۶ ارتباط نظریه و عمل: ایجاد پلی برای عمل سیاستی

کتاب موفق می‌شود مباحث نظری انتزاعی را به مسائل ملموس حکمرانی دیجیتال گره بزند. کتاب توانسته است پیوند مناسبی میان نظریه‌های انتقادی و تحلیل عملی فضای رسانه‌های اجتماعی برقرار کند و به شکل عمیق به بررسی پیامدهای سیاسی آن پردازد. نویسندگان توانستند یافته‌های تجربی (مانند تأثیر الگوریتم‌ها در قطبی‌سازی) را مستقیماً به مباحث جاری در سیاست‌گذاری رسانه‌ای متصل کنند.

۷. نقدها و کاستی‌ها

۱.۷ تمرکز بیش از حد بر جنبه‌های منفی رسانه‌های اجتماعی

یکی از نقدهای متداول به کتاب، نگاه غالباً منفی به رسانه‌های اجتماعی است. این دیدگاه در گزینش و تفسیر موارد مطالعه آشکار است. برای مثال، در تحلیل جنبش‌های اجتماعی کتاب به‌طور عمیق به نقش هیجانات منفی مانند خشم در بسیج سیاسی می‌پردازد، اما از بررسی مواردی که در همان پلتفرم‌ها، هیجانات یا هماهنگی‌های شبکه‌ای به شفافیت‌سازی، سازماندهی کمک‌های مردمی یا گسترش آگاهی دموکراتیک انجامیده، غافل می‌ماند. این انتخاب، تصویری یک‌سویه و محدود ارائه می‌دهد.

۲.۷ کم توجهی به تفاوت‌های فرهنگی و جغرافیایی

تحلیل‌های کتاب عمدتاً بر نمونه‌های کشورهای غربی، به‌ویژه ایالات متحده و اروپا، متمرکز است. این محدودیت به‌وضوح در فصول ۳، ۴ و ۵ دیده می‌شود که داده‌های شبکه‌ای و موردی آنها منحصراً از انتخابات و پلتفرم‌های غربی استخراج شده‌اند. در نتیجه، پویایی‌های منحصربه‌فرد رسانه‌های اجتماعی در سایر مناطق جهان نادیده گرفته شده و تعمیم‌پذیری یافته‌های کتاب به شدت زیر سؤال می‌رود.

۳.۷ عدم ارائه راهکارهای عملی

اگرچه کتاب تحلیل‌های عمیق و مهمی ارائه می‌دهد، اما از منظر سیاست‌گذاری، کمتر به ارائه راهکارهای مشخص و کاربردی می‌پردازد. پس از تشریح مفصل چالش‌هایی مانند قطبی‌سازی الگوریتمی، پیشنهادهای کتاب عمدتاً در سطح کلیات باقی می‌ماند و فاقد چارچوب‌های عملیاتی مشخص برای سیاست‌گذاران یا طراحان پلتفرم (مانند مدل‌های شفافیت الگوریتمی یا طراحی مشوق‌های فنی) است.

۴.۷ پیچیدگی زبان و اصطلاحات تخصصی

با توجه به ماهیت آکادمیک کتاب، زبان و ساختار جملات گاه بسیار تخصصی و دشوار است. این مسئله در فصول نظری (۱ و ۲) و نیز در بخش‌های تفسیری فصول تجربی بارز است و می‌تواند برای خوانندگان غیرمتخصص (مانند کنشگران مدنی یا سیاست‌گذاران) چالش‌برانگیز باشد و از دسترسی آسان‌تر مخاطبان گسترده‌تر به بینش‌های ارزشمند کتاب بکاهد.

۸. بررسی پژوهش‌های مرتبط

برای درک جایگاه کتاب *رسانه‌های اجتماعی و سیاست دیجیتال* در طیف گسترده ادبیات این حوزه، مقایسه آن با دو اثر کلیدی که دو سر یک پیوستار نظری را نمایندگی می‌کنند، روشنگر است. این مقایسه، میانه‌روی نسبی کتاب لی و بلوینز و همچنین پیشفرض‌های غالباً ناگفته آن را آشکار می‌سازد.

کتاب مانوئل کاستلز، «شبکه‌های خشم و امید»، بر قدرت توانمندساز و براندازانه شبکه‌های دیجیتال در عرصه سیاست تمرکز دارد. برای کاستلز، رسانه‌های اجتماعی بستری

حیاتی برای جنبش‌های اجتماعی معاصر (مانند بهار عربی یا اشغال وال استریت) فراهم می‌کنند که از طریق آنها شهروندان می‌توانند خارج از کانال‌های نهادی سنتی، خودسازماندهی کنند، آگاهی جمعی ایجاد کنند و قدرت را به چالش بکشند. هیجان‌ات در این تحلیل، محرک‌های ضروری کنش جمعی و همبستگی هستند. در حالی که کاستلز بر ساختارهای افقی، باز و بازتوزیع‌کننده قدرت در شبکه‌های دیجیتال تأکید می‌کند، لی و بلوینز در کتاب خود عمدتاً بر ساختارهای متمرکز، بسته و بازتولیدکننده نابرابری (اتاق‌های پژواک، گره‌های مرکزی قدرتمند) تمرکز دارند. به عبارت دیگر، کاستلز بر امکان‌های رهایی‌بخش شبکه تأکید دارد، در حالی که لی و بلوینز بیشتر بر مکانیسم‌های کنترل و اختلال آن متمرکزند. این تفاوت، کتاب حاضر را در موضعی به مراتب بدبینانه‌تر و ساختارگرایانه‌تر قرار می‌دهد.

از طرفی کاس سانستین در کتاب «جمهوری»، بر پدیده‌هایی مانند حباب فیلتر و قطبی‌سازی متمرکز است و استدلال می‌کند که شخصی‌سازی اطلاعات توسط پلتفرم‌ها، شهروندان را در محفظه‌های ایدئولوژیک منزوی کرده و گفت‌وگوی دموکراتیک را تضعیف می‌کند. نگرانی اصلی سانستین افول عقلانیت جمعی است. تحلیل سانستین عمدتاً در سطح انتخاب و مصرف اطلاعات توسط فرد و پیامدهای آن برای دموکراسی بحثی است. در مقابل، مزیت اصلی و تمایز کتاب لی و بلوینز در ارائه تحلیلی است که در سطح میانی «ساختار شبکه» عمل می‌کند. آنها با ابزار تحلیل شبکه اجتماعی (SNA)، به صورت تجربی و کمی نشان می‌دهند که چگونه این قطبی‌سازی و حباب‌ها در الگوهای تعامل بین کاربران تجسم می‌یابند. افزون بر این، لی و بلوینز با مفهوم احساس دیجیتال، بعد عاطفی قدرتمندی به تحلیل سانستین اضافه می‌کنند و نشان می‌دهند که این انزوا یا قطبی‌سازی صرفاً شناختی نیست، بلکه عمیقاً عاطفی است.

۹. نقدهای اصلی در فضای بین‌المللی

۱.۹. تعمیم‌پذیری تحلیل‌ها

یکی از مهم‌ترین نقدهای مطرح شده در حوزه مطالعات رسانه و سیاست دیجیتال، محدود بودن نمونه‌های مورد بررسی است. همانطور که پیش‌تر اشاره شد، کتاب عمدتاً به تحلیل داده‌های رسانه‌های اجتماعی غربی می‌پردازد و کمتر به فضای رسانه‌ای در آسیا، آفریقا، و آمریکای لاتین توجه دارد. پژوهش‌های متعددی نشان داده‌اند که در این مناطق، رسانه‌های

تحلیلی انتقادی از کتاب رسانه‌های ... (عبدالرحیم رحیمی و دیگران) ۱۹۱

اجتماعی با کارکردهای متنوعی مواجه هستند؛ به عنوان مثال، در برخی کشورها رسانه‌های اجتماعی نقش مهمی در سازماندهی اعتراضات و جنبش‌های مردمی داشته‌اند که می‌تواند به عنوان نقطه قوتی برای فضای دموکراتیک تلقی شود.

"همانطور که کاستلز (۲۰۱۲) به طور مستند نشان می‌دهد، شبکه‌های دیجیتال بستری حیاتی برای شکل‌گیری و هماهنگی جنبش‌های اجتماعی معاصر—از اشغال وال‌استریت تا بهار عربی—فراهم کرده‌اند و توانسته‌اند مشارکت سیاسی جدیدی را فعال کنند."

۲.۹ نقش الگوریتم‌ها و هوش مصنوعی

با پیشرفت‌های سریع فناوری، نقش الگوریتم‌ها و هوش مصنوعی در شکل‌دهی به جریان اطلاعات و گفتمان سیاسی بسیار پررنگ‌تر شده است. این الگوریتم‌ها، که در پلتفرم‌هایی مانند فیسبوک و یوتیوب به کار گرفته می‌شوند، می‌توانند به ایجاد «حباب‌های اطلاعاتی» و «اتاق‌های پژواک» کمک کنند یا بالعکس، امکان دسترسی به طیف وسیعی از دیدگاه‌ها را فراهم کنند.

"همانطور که گیلزپی (۲۰۱۸) استدلال می‌کند، پلتفرم‌ها از طریق الگوریتم‌ها و شیوه‌های مدیریت محتوا، در نقش «دروازه‌بان‌های پنهان» عمل می‌کنند که به طور اجتناب‌ناپذیری بر جریان گفتمان سیاسی و شکل‌گیری حوزه عمومی دیجیتال تأثیر می‌گذارند."

کتاب به نقش کلیدی الگوریتم‌های پلتفرم در شکل‌دهی به گفتمان سیاسی اشاره می‌کند، اما از تحلیل مکانیسم‌های دقیق، کمی و تجربی عملکرد آنها بازمی‌ماند. این کمبود، شکافی مهم در استدلال کتاب ایجاد می‌کند.

کتاب به توصیف کلی عملکرد الگوریتم‌ها بسنده کرده و وارد تحلیل «جعبه خاکستری» یا مکانیک دقیق تعامل آنها با رفتار کاربران نمی‌شود. برای نمونه، در فصولی که به تحلیل تأثیر الگوریتم‌ها بر انتشار هیجان‌ات می‌پردازند، کتاب به‌جای بررسی سازوکارهای عینی رتبه‌بندی، اولویت‌دهی یا شخصی‌سازی، عمدتاً بر همبستگی‌های مشاهده‌شده بین محتوای هیجانی و نرخ تعامل متمرکز است. این رویکرد، جهت‌علیت را مبهم باقی می‌گذارد: آیا الگوریتم محتوای هیجانی را فعالانه ترویج می‌کند، یا صرفاً به تقاضای ازپیش‌موجود کاربران برای چنین محتوایی پاسخ می‌دهد؟

برای پر کردن این خلأ، کتاب می‌توانست از روش‌های تجربی دقیق‌تر بهره‌برد که اگرچه در عمل اغلب به دلیل محدودیت‌های دسترسی به داده‌های پلتفرم‌ها دشوارند، اما در

چارچوب نظری قابل طرح هستند. بررسی این که چگونه متغیرهای مختلف (مثلاً بار هیجانی متن، تعداد واکنش‌ها، هویت فرستنده) بر جایگاه یک پست در فید خبری تأثیر می‌گذارند. تحلیل طبیعی تغییرات الگوریتمی (مثلاً به‌روزرسانی‌های بزرگ فید خبری فیسبوک) و اثر آنها بر الگوهای تعامل و گفتمان. جستجوی فعالانه برای مجموعه داده‌های منحصربه‌فرد (مانند داده‌های تحقیقاتی منتشرشده توسط خود پلتفرم‌ها در موارد نادر) که امکان مشاهده مستقیم‌تر ورودی/خروجی الگوریتم را فراهم می‌کنند و ردیابی چگونگی تغییر ساختار شبکه‌های گفتمانی پس از معرفی یک ویژگی الگوریتمی جدید یا تغییر در منطق پیشنهادی.

استدلال کتاب درباره قدرت شکل‌دهنده الگوریتم‌ها اگرچه متقاعدکننده، اما بیشتر استنتاجی باقی می‌ماند تا اثبات‌شده با شواهد تجربی مستقیم. این ضعف، کتاب را در برابر نقدهای آسیب‌پذیر می‌کند که بگوید تحلیل ارائه‌شده، علی‌رغم ظاهر کمی و شبکه‌ای، در نهایت نتوانسته است از مرحله همبستگی به تبیین علی عبور کند.

۳.۹ تعامل رسانه‌های سنتی و دیجیتال

بخش قابل توجهی از پژوهش‌های اخیر به رابطه میان رسانه‌های سنتی (رادیو، تلویزیون، مطبوعات) و رسانه‌های دیجیتال پرداخته‌اند. برخی پژوهشگران معتقدند که رسانه‌های اجتماعی نه تنها به عنوان فضایی مستقل عمل نمی‌کنند بلکه تعامل پیچیده‌ای با رسانه‌های سنتی دارند که می‌تواند پیامدهای متفاوتی بر سیاست داشته باشد.

کتاب «Social Media and Digital Politics» بیشتر بر فضای آنلاین متمرکز شده و نقش هم‌افزایی یا تضاد میان این دو رسانه را به طور مفصل مورد بحث قرار نداده است، امری که می‌تواند به عنوان محدودیتی در تحلیل کلی آن دیده شود.

۴.۹ تأثیرات مثبت رسانه‌های اجتماعی

در مقابل نقدهای عمدتاً منفی کتاب، پژوهش‌های متعددی در سال‌های اخیر نشان داده‌اند که رسانه‌های اجتماعی می‌توانند به عنوان ابزارهای تأثیرگذار در ترویج شفافیت، حمایت از حقوق بشر، و تقویت دموکراسی عمل کنند. نمونه‌هایی مانند «بهار عربی» یا جنبش «Black Lives Matter» نمونه‌های بارز از استفاده موثر رسانه‌های اجتماعی در تحولات سیاسی هستند.

تحلیلی انتقادی از کتاب رسانه‌های ... (عبدالرحیم رحیمی و دیگران) ۱۹۳

مطالعه‌ای توسط کلارک و گرچا (Clark & Grecea, 2023) با عنوان "همبستگی شبکه‌ای: چگونه رسانه‌های اجتماعی، کنشگری معاصر در جهان جنوب را شکل می‌دهند" تأکید می‌کند که رسانه‌های اجتماعی در کنار پیامدهای منفی، ظرفیت‌های منحصربه‌فردی در بسیج عمومی، ایجاد گفتگوی میان‌فرهنگی، و تقویت جنبش‌های اجتماعی در بسترهای غیرغربی دارند. این پژوهش نشان می‌دهد که در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، رسانه‌های اجتماعی به شهروندان امکان داده‌اند تا محدودیت‌های رسانه‌های سنتی را دور بزنند و صدای خود را به طور مستقیم در عرصه عمومی مطرح کنند. چنین کارکردی باید به طور متوازن در تحلیل‌ها مورد توجه قرار گیرد.

۱.۰ جایگاه کتاب در فضای پژوهشی

کتاب «Social Media and Digital Politics» با تمام محدودیت‌ها و نقدها، همچنان یکی از آثار برجسته در زمینه تحلیل گفتمان سیاسی در رسانه‌های اجتماعی به شمار می‌آید. نوآوری در به‌کارگیری تحلیل شبکه‌های اجتماعی و تمرکز بر احساسات سیاسی، به آن جایگاهی ممتاز بخشیده است. با این حال، برای درک کامل و بروز یافته از تحولات حوزه سیاست دیجیتال، نیاز به تکمیل و توسعه رویکردهای ارائه شده توسط این کتاب احساس می‌شود. این امر به ویژه در مواجهه با چالش‌های جدید فناوری، تنوع فرهنگی، و پیچیدگی تعاملات رسانه‌ای، اهمیت پیدا می‌کند. پژوهش‌های آینده می‌بایست ضمن حفظ رویکردهای تحلیلی موجود، به مسائلی چون الگوریتم‌های هوشمند، نقش رسانه‌های نوظهور، و اثرات اجتماعی متفاوت در بسترهای مختلف جغرافیایی و فرهنگی نیز بپردازند.

۱.۱ کاربرد کتاب در زمینه رسانه و سیاست ایران

کتاب *رسانه‌های اجتماعی و سیاست دیجیتال* با وجود تمرکز بر نمونه‌های غربی، چارچوب‌های تحلیلی سودمندی برای بررسی فضای دیجیتال ایران ارائه می‌دهد. روش تحلیل شبکه اجتماعی (SNA) کتاب برای بررسی الگوهای ارتباطی، شناسایی هسته‌های مرکزی (کانال‌ها، کاربران تأثیرگذار) و نقش پلتفرم‌هایی مانند تلگرام، توییتر و اینستاگرام در هماهنگی و انتشار پیام‌های جمعی در بستر ایران قابل استفاده است. مفهوم «احساس دیجیتال» کتاب، ابزاری برای تحلیل چگونگی تولید و انتشار هیجان‌انگیزی مانند خشم، امید یا ناامیدی در پاسخ به رویدادهای سیاسی و اجتماعی ایران، در فضایی که رسانه‌های رسمی

اغلب گفتمان‌های رسمی را منتشر می‌کنند، فراهم می‌آورد. تأکید کتاب بر نقش «دروازه‌بانی پنهان» پلتفرم‌ها، برای تحلیل پیامدهای تعامل الگوریتم‌های پلتفرم‌هایی مانند اینستاگرام با سیاست‌های فیلترینگ و نظارت داخلی بر فضای گفتگوی جمعی در ایران مفید است. با در نظر گرفتن تفاوت‌های اساسی بافت ایران، هسته تحلیلی کتاب یعنی توجه توأمان به شکل شبکه‌ها، منطق پلتفرم‌ها و نیروی عواطف، می‌تواند به پژوهش‌های ایرانی برای بررسی ژرف‌تر و چندبُعدی‌تر دگرگونی‌های سیاسی-اجتماعی در فضای دیجیتال کشور یاری رساند. گام نخست، آزمودن، تعدیل و همخوان کردن مفاهیم این کتاب با داده‌ها و موردکاوی‌های ایرانی است.

۱.۱. کاربردهای عملی و سیاست‌گذاری

یکی از ضرورت‌های مهم در بررسی هر کتاب پژوهشی، ارزیابی پیامدهای عملی و سیاست‌گذاری یافته‌های آن است. کتاب «Social Media and Digital Politics» با ارائه تحلیلی عمیق از نقش رسانه‌های اجتماعی در تغییرات گفتمانی و سیاسی، زمینه مناسبی برای بازاندیشی در سیاست‌های رسانه‌ای و استراتژی‌های سیاسی فراهم می‌کند.

۱.۱.۱ اهمیت بازتعریف سیاست‌گذاری رسانه‌ای

نویسندگان به طور ضمنی بر این نکته تأکید دارند که فضای رسانه‌های اجتماعی نمی‌تواند با همان چارچوب‌ها و قوانین رسانه‌های سنتی اداره شود. الگوریتم‌های پیچیده، سرعت بالای انتشار اطلاعات و نقش برجسته احساسات، ضرورت بازتعریف سیاست‌گذاری در این حوزه را روشن می‌کند.

سیاست‌گذاران باید با درک عمیق‌تر از دینامیک شبکه‌های اجتماعی، قوانینی وضع کنند که هم به حفظ آزادی بیان کمک کند و هم از انتشار اطلاعات نادرست، قطبی‌سازی بیش از حد و نفرت‌پراکنی جلوگیری نماید. این امر به همکاری میان دولت‌ها، پلتفرم‌های رسانه‌ای و نهادهای جامعه مدنی نیازمند است.

۲.۱.۱ تقویت سواد رسانه‌ای و تفکر نقادانه

یکی از مهم‌ترین راهکارهای پیشنهادی برای مقابله با چالش‌های رسانه‌های اجتماعی، افزایش سواد رسانه‌ای و توانمندسازی شهروندان در تشخیص اطلاعات درست از نادرست

تحلیلی انتقادی از کتاب رسانه‌های ... (عبدالرحیم رحیمی و دیگران) ۱۹۵

است. کتاب با اشاره به کاهش کیفیت استدلال عقلانی، نشان می‌دهد که بدون افزایش سطح آگاهی و مهارت‌های تفکر نقادانه، فضای رسانه‌های اجتماعی همچنان مستعد نفوذ احساسات و هیجانات غیرمنطقی خواهد بود.

برنامه‌های آموزشی و کمپین‌های آگاه‌سازی، به ویژه در مدارس و دانشگاه‌ها، می‌توانند در این مسیر نقش اساسی ایفا کنند.

۳.۱۱ توسعه فناوری‌های شفاف‌سازی و فیلتر محتوا

از منظر فناوری، توسعه ابزارهایی که امکان ردیابی منبع اطلاعات، شناسایی محتوای نادرست و هشدار به کاربران را فراهم کنند، می‌تواند به ارتقاء کیفیت گفتمان سیاسی در فضای دیجیتال کمک کند. البته این فناوری‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که حقوق کاربران حفظ شود و از سوءاستفاده جلوگیری به عمل آید.

۴.۱۱ نقش فعال بازیگران سیاسی و مدنی

فعالان سیاسی و مدنی نیز باید به جای تمرکز صرف بر تقویت هیجانات سیاسی، تلاش کنند تا گفتگوی عقلانی و مشارکت مدنی را ترویج دهند. استفاده از رسانه‌های اجتماعی به عنوان ابزاری برای ایجاد فضای گفتگو و تبادل آرا به جای ابزار قطبی‌سازی، می‌تواند به بهبود فضای عمومی کمک کند.

۱۲. نتیجه‌گیری

کتاب *رسانه‌های اجتماعی و سیاست دیجیتال* با ارائه یک ترکیب روش‌شناختی نوآورانه، پیوند کمی‌سازی تحلیل شبکه اجتماعی (SNA) با عمق کیفی نظریه انتقادی، و با عینیت‌بخشیدن به مفهوم «احساس دیجیتال»، ابزاری قدرتمند برای کالبدشکافی پویایی‌های گفتمان سیاسی در عصر پلتفرم‌ها فراهم می‌کند. این اثر به وضوح نشان می‌دهد که چگونه ساختارهای شبکه و منطق عاطفی در هم تنیده شده و فضای عمومی را به سمت قطبی‌سازی و هیجان‌مداری سوق می‌دهند.

با این حال، کتاب از سه ضعف ساختاری جدی رنج می‌برد که دامنه و عمق تأثیر آن را محدود می‌سازد. نخست، محدودیت روش‌شناختی غرب‌محورانه که تعمیم‌پذیری یافته‌هایش را زیر سؤال می‌برد؛ دوم، سوگیری تشخیصی منفی که با نادیده گرفتن

سیستماتیک کارکردهای مثبت یا خشی رسانه‌های اجتماعی، تصویری ناقص ارائه می‌دهد؛ و سوم، شکاف عملی بین تحلیل و عمل، چرا که کتاب از تبدیل تشخیص دقیق به راهکارهای سیاستی یا طراحی محور مشخص بازمی‌ماند.

در نتیجه، ارزش اصلی این کتاب نه در ارائه پاسخ‌های نهایی، که در طرح‌ریزی دقیق پرسش‌های حیاتی و نشان‌دادن مسیر روش‌شناختی برای پاسخ به آنهاست. پیشنهاد پژوهشی محوری که از این نقد برمی‌آید، تکمیل و بسط این چارچوب از طریق مطالعات تطبیقی بین‌فرهنگی است. پژوهش‌هایی که با استفاده از همان روش‌شناسی ترکیبی، اما در بافت‌های غیرغربی و با در نظر گرفتن طیف کامل کارکردهای رسانه‌های اجتماعی، بتوانند به نظریه‌پردازی‌ای جهانی‌تر، متوازن‌تر و کاربردی‌تر در حوزه سیاست دیجیتال بینجامند.

پی‌نوشت

1. *Social Media and Digital Politics: Networked Reason in an Age of Digital Emotion*

کتاب‌نامه

- Lee, J. J., & Blevins, J. L. (2025). *Social Media and Digital Politics: Networked Reason in an Age of Digital Emotion*. Routledge.
- Castells, M. (2012). *Networks of outrage and hope: Social movements in the Internet age*. Polity Press.
- Habermas, J. (1989). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society* (T. Burger & F. Lawrence, Trans.). MIT Press.
- Barberá, P. (2015). How social media reduces mass political polarization. Evidence from Germany, Spain, and the U.S. *American Political Science Review*, 109(1), 115–132.
- Papacharissi, Z. (2015). *Affective publics: Sentiment, technology, and politics*. Oxford University Press.
- Sunstein, C. R. (2018). *#Republic: Divided democracy in the age of social media*. Princeton University Press.
- Clark, M. D., & Grecea, V. (2023). Networked solidarity: How social media shapes contemporary activism in the Global South. *Information, Communication & Society*, 26(5), 1020–1037.
- Mihailidis, P., & Viotty, S. (2017). Spreadable spectacle in digital culture: Civic expression, fake news, and the role of media literacies in “post-fact” society. *American Behavioral Scientist*, 61(4), 441–454.
- Gillespie, T. (2018). *Custodians of the Internet: Platforms, content moderation, and the hidden decisions that shape social media*. Yale University Press.